

АНАМАСТЫЧНАЯ ПРАСТОРА КАЗАК ПЯТРА ВАСЮЧЭНКІ І ПАЎЛА ЛЯХНОВІЧА

Сагановіч Ганна Мікалаеўна

Студэнтка 2 курса філалагічнага факультэта
УА "Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна"

В. Вітка пісаў: “Казка – чарадзеяства. У кроплі расы змяшчаецца сонца, у магічным крышталі аднаго слова – ключ, якім можна адамкнуць скарбніцу мовы і культуры цэлага народа” [1, с. 31]. Стварэнню жывых, захапляльных і павучальных гісторый, прадстаўленых у казках Пятра Васючэнкі “Валадар казы” і Паўла Ляхновіча “Зорная Кася”, спрыяе ўжыванне насычаных культурна-гістарычнай інфармацыяй *онімаў* розных разрадаў.

Галоўнае месца ў анамастычнай прасторы сучаснай літаратурнай казкі займаюць імёны людзей – *антрапонімы*.

Вялікая частка *антрапонімаў* сучасных аўтарскіх казак – *гаваркія* празванні, якія дазваляюць лаканічна ахарактарызаваць герояў. Ужывае гаваркія імёны Пятро Васючэнка ў казцы “Валадар казы”. Так, замалёўкай знешнасці і характару персанажа з’яўляецца празванне *Сапун*: “У той самы момант рыпнулі дзверы і паказаўся чырвоны нос варажбіта *Сапуна*. Гэты пранырлівы чуйны нос заўсёды паказваўся там, дзе была дзяльба або смажылі вепрука” [2, с. 42]. Часам героі казак носяць экзатычныя імёны, якія ўтрымліваюць інфармацыю пра факты сусветнай культуры. Гераіня казкі Паўла Ляхновіча “Зорная Кася” носіць імя *Касіяпея*: “Гэта прыгожае сузор’е на нашым небе, яно нагадвае перакуленую літару М. Там пяць яскравых зорак! Як Кася нарадзілася, усе набачылі на яе левым плячы пяць радзімых плямак” [2, с. 88]. “Касмічнае” імя (*заонім*) мае і маленькі сябар Касіяпеі – шчанюк *Працыён*: “Парода шчанюка – эстонскі ганчак, гэта маленькія сабакі. *Працыён* – галоўная зорка сузор’я *Малога Сабакі*” [2, с. 88–89].

Сучасная дзіцячая літаратура выконвае адукацыйную і выхаваўчую ролю, знаёмячы маленькага чытача з фактамі мінуўшчыны. Таму ў аўтарскіх казках нямала *імёнаў рэальных гістарычных асоб*. Так, *Тантуха*, герой казкі Пятра Васючэнкі, вандруе па Святой Зямлі ў час праўлення Ірада, ідзе да *Марыі і Іосіфа Абручніка* і вітае Нараджэнне Збавіцеля *Ісуса*.

Аўтары казак нярэдка прадстаўляюць чытачам інфармацыю пра скарбы нацыянальнай культуры. Падарожнічаючы разам з гераіняй казкі Паўла Ляхновіча “Зорная Кася” па лесе, полі, рацэ, маленькі чытач

знаёміцца з іх насельнікамі, пра існаванне якіх ведалі нашы продкі: **Лесуном, Вазяніком, Багнікам, Талакой, Спешкай-Спарышкай, Цёцяй, Начніцай, Хлеўнікам, Дамавіком, Лознікам**. Многія з **міфонімаў** маюць празрыстую ўнутраную форму, якая раскрываецца ў кантэксте казкі: “**Спарышка**. Дае спор ва ўсялякай працы, - апавядаў Лясун пра тоненькае лёгкае стварэнне, што мела выгляд дзяўчынкі ростам з Касін мезенец, і з крыламі матылька. - Хто перад працай пакліча яе, то яна абляціць вакол, і тады праца будзе ісці лёгка і хутка. Яшчэ яе клічуць **Спешка**...” [2, с.100]; “**Лознікі** могуць заблытаць чалавека або жывёлу ў лазе або праваліць у вадзяное акенца. Потым самі дапамагаюць ахвяры выбрацца – падсоўваюць лазіныя дубцы, трыснёг, аер...” [2, с.101]; “**Дамавікі** жывучы ў хаце, апякуюцца яе жыхарамі. Яны не шкодлівыя, у адрозненне ад хлеўнікаў” [2, с. 101]. **Лясун**, гаспадар **лесу**, з’яўляецца Касі ў выглядзе добрага дзядка. Для кепскіх людзей ён меў здольнасць з’яўляцца страшным, а для Касі – такім, якім яна яго бачыла: добрым, з прыязнымі вачыма. Менавіта Лясун распавядае гераіні пра незвычайных жыхароў лесу, знаёміць Касю са страшным гаспадаром пушчы **Пушчавіком**, які забівае позіркам: “**Лес захістаўся, дрэвы расхінуліся і на паляну выйшаў непаваротлівы, павольны волат, зарослы мохам. Мох быў нават на твары. – Гэта Пушчавік**” [2, с. 99]. Кася з захапленнем слухала аповед Лесавіка пра **Талаку**: “**Талака**. Апякунка ўрадлівасці, – з павагай прамовіў Лясун. – Адзіны дух, якога пад адным гэтым імем, Талака, ведаюць ва ўсёй Беларусі. І вельмі шануюць” [2, с. 100]. Чытач не можа не ўспомніць даўні беларускі звычай **талакі** – сумеснай калектыўнай працы ў дапамогу ўдаве, сіраце. У казцы згадваецца вобраз духа лета, мажнай, пажылой кабеты **Цёці**: “**Цёця**, дух лета, – прадстаўляў Лясун. Цёця мела выгляд пажылой, мажнай кабеты, прыбранай каласамі жыта, са спелай садавінай і гароднінай у руках” [2, с. 100]. Кася чуе і пра **Хлеўніка**, які “жыве ў стайні і любіць начамамі ездзіць на кані. Проста па хляве. Конь намагаецца яго скінуць, але **Хлеўнік** учэпісты яздок. Калі ёсць каровы – ездзіць па каровах. Жывёла ад гэтага худнее, можа захварэць” [2, с. 101].

Сродкам стварэння каларыту даўніны з’яўляюцца таксама ўжытыя ў казках **касмонімы**. Так, у казцы Пятра Васючэнкі “Валадар казы” ўжываецца старажытная назва **Млечнага шляху – Птушыны шлях**. Аўтар апавядае пра веру нашых продкаў у тое, што пасля смерці чалавека “яго душу буслы нясуць **Птушым шляхам** у вырай” [2, с. 43].

Як бачым, імёны ў казках Пятра Васючэнкі і Паўла Ляхновіча з’яўляюцца яркім сродкам характарыстыкі казачных персанажаў. Раскрываючы нацыянальна-культурную інфармацыю паэтонімаў, аўтары прэзентуюць маленькаму чытачу звесткі пра культуру і светапогляд нашых продкаў.

Спіс цытаванай літаратуры

1. Вітка, В. Урокі роднага слова : вершы, казкі, апавяданні / В. Вітка. – Мінск : Маст. літ., 2008. - 263 с.
2. Зорная Кася : казкі / уклад. А.В. Спрынчан. – Мінск : Маст. літ., 2014. – 170 с.